

Demokracija u državama bivše Jugoslavije

Horvat, Lara

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:882250>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Fakultet političkih znanosti Zagreb

Preddiplomski studij novinarstva

Demokracija u državama bivše Jugoslavije

Završni rad

Student: Lara Horvat

Mentor: prof. dr. sc. Berto Šalaj

Zagreb, lipanj, 2024.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
FREEDOM HOUSE.....	2
SAVEZNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA – SRBIJA I CRNA GORA.....	3
SRBIJA.....	6
CRNA GORA.....	8
HRVATSKA.....	10
BOSNA I HERCEGOVINA.....	12
SLOVENIJA.....	16
MAKEDONIJA.....	17
ZAKLJUČAK.....	21
LITERATURA.....	22

UVOD

Ovaj rad analizira stanje demokracije u državama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) nakon njezinog raspada 1992. godine. SFRJ je obuhvaćao šest država Sloveniju, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Srbiju, Crnu Goru i Sjevernu Makedoniju te dvije autonomne pokrajine, Kosovo i Vojvodina. Za analizu stanja demokracije i slobode svake države, biti će korišteni podaci iz Freedom Housea, organizacija koja radi godišnja izvješća o stanju slobode i demokracije u svakoj državi. Analiza država kreće od raspada Jugoslavije, kakvo je stanje bilo u državama nakon raspada, kako su se demokratizirale, koji su trenutni rezultati slobode i koja država bivše Jugoslavije ima najbolju ocjenu slobode.

FREEDOM HOUSE

Freedom House američka je neprofitna organizacija koja je nastala 1941. godine. Osnovana je u New Yorku za borbu protiv fašizma i s ciljem promicanja američkog sudjelovanja u Drugom svjetskom ratu (Freedomhouse.org, 2024). Od početka Freedom House poznat je po svojoj dvostranačkoj podršci. Osnivači Freedom Housea bili su istaknuti i utjecajni lideri iz područja poslovanja i rada, novinarstva, akademske zajednice i vlade. Prva dama Eleanor Roosevelt bila je među njezinim ranim vođama (Freedomhouse.org, 2024). U početku misija Freedom Housea bila je suprotstaviti se izolacionizmu, snažnoj sili koju je promovirao Odbor Amerika prva. U to vrijeme, devedeset posto američkih građana bilo je protiv uključivanja u europski rat. Nakon što je Japan napao Pearl Harbour, Amerika se uključila u Drugi svjetski rat (Freedomhouse.org, 2024). Nakon rata, Freedom House podržavala je stvaranje institucija koje su bile ključne za promicanje mira, ljudskih prava i suradnje među narodima poput Marshallovog plana, Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima i Atlantski savez (Freedomhouse.org, 2024). Freedom House je 1973. pokrenuo novu inicijativu, izvješće koje procjenjuje razinu slobode u svijetu, poznato kao *Sloboda u svijetu*.

„Metodologija izvješća u velikoj mjeri proizlazi iz Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, koju je usvojila Generalna skupština UN-a 1948. godine. "Sloboda u svijetu" temelji se na pretpostavci da se ti standardi primjenjuju na sve zemlje i teritorije, bez obzira na geografsku lokaciju, etnički ili vjerski sastav ili razinu ekonomskog razvoja. "Sloboda u svijetu" polazi od pretpostavke da se sloboda za sve ljude najbolje postiže u liberalno-demokratskim društvima. "Sloboda u svijetu" procjenjuje stvarna prava i slobode koje uživaju pojedinci, a ne vlade ili sama vladina učinkovitost. Politička prava i građanske slobode mogu biti pod utjecajem i državnih i nedržavnih aktera, uključujući pobunjenike i druge oružane skupine” (Freedomhouse.org, 2014).

Sloboda u svijetu koristi sustav ocjenjivanja na tri razine, koji se sastoji od bodova, ocjena i statusa. Na razini bodova, zemlji se dodjeljuje od 0 do 4 boda za svaki od 10 pokazatelja političkih prava i 15 pokazatelja građanskih sloboda. Pitanja o političkim pravima su grupirana u tri potkategorije: izborni proces (3 pitanja), politički pluralizam i sudjelovanje (4) i Funkcioniranje vlade (3). Pitanja o građanskim slobodama su grupirana u četiri potkategorije: sloboda izražavanja i uvjerenja (4 pitanja), prava udruživanja i organiziranja (3), vladavina

prava (4), i osobna autonomija i individualna prava (4) (Freedomhouse.org, 2014). Bod od 0 predstavlja najmanji stupanj slobode, a 4 najveći stupanj slobode. Zemlji se zatim dodjeljuju dvije ocjene (od 7 do 1) – jedna za politička prava i jedna za građanske slobode – na temelju ukupnih bodova za deset pitanja o političkim pravima i 15 pitanja o građanskim slobodama (Freedomhouse.org, 2014). Prosjek ocjena zemlje za Politička prava i Građanske slobode naziva se Ocjena slobode, a upravo ta brojka konačno određuje status zemlje kao slobodna (1,0 do 2,5), djelomično slobodna (3,0 do 5,0) ili nije slobodna (5,5 do 7,0). Trenutna metodologija nešto je drugačija, no 10 pokazatelja političkih prava i 15 pokazatelja građanskih sloboda ostali su isti. Najviši ukupni rezultat koji se može dodijeliti za politička prava je 40 (ili rezultat od 4 za svako od 10 pitanja), a za građanske slobode je 60 (ili rezultat od 4 za svako od 15 pitanja). Rezultat od prijašnje godine koristi se kao vrijednost i za trenutnu godinu, no taj rezultat se mijenja ako je tokom godine došlo do događaja koji opravdava pad ili poboljšanje rezultata (Freedomhouse.org, 2024). Njihova trenutna godišnja izvješća uključuju politička prava, građanske slobode, slobodu medija, slobodu na internetu te političke reforme u post sovjetskom prostoru. (Freedomhouse.org, 2014). Mnogo se toga u Svijetu promijenilo od osnutka Freedom Housea, no izolacionizam je ostao prisutan. Stoga je potreba za zaštitu demokracije i djelovanje kao jasan glas za slobodu jednako snažan kao i prije (Freedomhouse.org, 2024).

SAVEZNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA – SRBIJA I CRNA GORA

Srbija i Crna Gora 1992. godine proglasile su skraćenu krnju Jugoslaviju, nazvanu Savezna Republika Jugoslavija (SRJ), nakon što je četiri od šest država proglasilo neovisnost. Predsjednik Srbije bio je Slobodan Milošević, a predsjednik Crne Gore bio je Momir Bulatović (McColm i dr, 1993). Zbog eskalirajućeg rata u Bosni i Hercegovini, Ujedinjeni narodi uveli su trgovinski embargo, prekinuli zračni promet, smanjili diplomatske odnose i pozvali na opću zabranu sudjelovanja Srbije i Crne Gore u svim međunarodnim kulturnim, sportskim i znanstvenim događajima. Socijalistička partija Srbije pozvala je Panića da postane premijer kako bi država brže izašla iz krize, no tu je bila skrivena Miloševićeva agenda (McColm i dr, 1993). Milošević je htio iskoristiti Milana Panića, srpsko-američkog biznismena, kao marionetu koja bi uvjerila UN da makne sankcije. To mu nije pošlo za rukom pošto je Panić rekao da njegova vlada prizna BiH kao neovisnu državu te da želi da Srbi prestanu pucati.

Krajem godine Panić je izazvao Miloševića za predsjedništvo Srbije, ali je poražen na izborima zbog nepravilnosti i prijevare (McColm i dr, 1993). „Godine 1993, usred ekonomije potpuno uništene međunarodnim sankcijama, korupcijom i lošim upravljanjem, srpski predsjednik Slobodan Milošević suzbio je opoziciju, ponovo pobijedio na izborima i ostao najmoćnija politička figura u krnjoj Jugoslaviji“ (Karatnycky i dr, 1994: 596). Velika stopa inflacije i ogromne demonstracije također su obilježile to vrijeme. Vuk Drašković, vođa Srpskog pokreta osnove (SPO) bio je dio 4000 demonstracija. Milošević je pokušao zabraniti SPO optužujući ih za nasilno rušenje ustavnog poretka. Policija je pretukla Draškovića, koji je zatim uhapšen (Karatnycky i dr, 1994).

„Vijeće sigurnosti UN-a odobrilo je drakonsku ekonomsku blokadu koja je prijetila daljnjom izolacijom Srbije zabranom prijevoza većine roba kopnom i vodom u i iz SRJ, blokiranjem plovidbe kroz SRJ na rijeci Dunav, zamrzavanjem sredstava vlade i privatnih sredstava SRJ u inozemstvu te pozivom državama članicama UN-a da zaplijene jugoslavenske brodove, vlakove i zrakoplove na njihovom teritoriju ako prekrše sankcije“ (Karatnycky i dr, 1994: 598).

Milošević je potkopao opoziciju, uključujući Vojislava Šešelja, vođu Srpske radikalne stranke (SRS). Nakon anti-Šešeljske kampanje, Milošević je raspustio parlament, a vlada je uhapsila 18 članova Šešeljeve četničke vojske (Karatnycky i dr, 1994). „Godina je završila tako što je Milošević dominirao nad sve očajnijim i osiromašenim narodom. Deseci tisuća mladih emigrirali su ili pobjegli na Zapad. Službena inflacija je u prosincu iznosila preko 100.000 posto mjesečno. Novčanica od 50 milijardi dinara vrijedila je 2,50 dolara. Prosječna mjesečna plaća pala je na 15 dolara mjesečno. Milioni su bili nezaposleni“ (Karatnycky i dr, 1994: 599). Godina 1994. započela je s novim optužbama bosanskih i UN-ovih dužnosnika da Beograd koristi snage Jugoslavenske vojske kao podršku srpskim pobunjenicima u Bosni. U kolovozu Milošević je prestao podržavati svoje bosansko srpske štićenike, objavivši da prekida sve političke i ekonomske veze s njima zbog njihovog odbijanja međunarodnog mirovnog plana koji je osmislila takozvana "Kontaktna skupina"—SAD, Rusija, Francuska, Britanija i Njemačka. Plan je predviđao dodjelu 51 posto teritorija Bosne bosanskim Muslimanima i Hrvatima, dok bi bosanski Srbi dobili 49 posto, iako su kontrolirali više od 70 posto teritorija (Karatnycky i dr, 1995). „UN-ovi diplomati objavili su da je Milošević prihvatio kompromisni plan za nadzor trgovinskog embarga nad bosanskim Srbima, pristavši na raspoređivanje

civilnih carinskih inspektora i sličnih službenika umjesto vojnih osoblja UN-a“ (Karatnycky i dr, 1995: 619). Miloševićev glavni razlog za ukidanje sankcija bila je ekonomija. Iduća godina nije bila dobra za Srbiju. Zapadne sankcije uništile su srpsku ekonomiju, NATO-ovi zračni udari, hrvatske ofenzive koji su natjerali Srbe iz Slavonije i Krajine te bojišne pobjede hrvatsko-muslimanskih snaga dodatno su oslabile Srbiju. Krajem 1995. Milošević se pridružio hrvatskom i bosanskom predsjedniku u potpisivanju Daytonskog sporazuma (Karatnycky i dr, 1996). Nakon što je rat u Bosni bio gotov i UN-ove sankcije maknute, SRJ se krenuo fokusirati na ekonomske i unutarnje probleme. 1996. godine održan je lokalni krug izbora gdje je Milošević ponovno predsjednik. Demokratska Socijalistička Partija bila je Crnogorska stranka koja je osvojila 20 saborskih mjesta. Frustrirani dugogodišnjom srpskom dominacijom, Crnogorski vođe krenuli su podržavati opoziciju (Karatnycky i dr, 1997). Početkom 1997. godine masovni prosvjedi počeli su eskalirati. Opozicijska koalicija bila je rastrgana političkim svađama, posebno oko toga tko će se kandidirati za zamjenu Miloševića kao predsjednika Srba, no Milošević je imao veće probleme. „Crnogorski izbori bili su problematičniji za Miloševića. Njegov pristaša, aktualni Momir Bulatović, poražen je u drugom krugu 19. listopada od strane premijera Đukanovića, koji je smijenio federalnog premijera Radoja Kontića, Crnogorca lojalnog Miloševiću“ (Karatnycky i dr, 1998: 553). Milošević nije priznao Đukanovićevu pobjedu. Iduće godine, Milošević je napao Kosovo. Iste te godine Milošević je, pred crnogorske parlamentarne izbore, smijenio Radoja Kontića, koji je tada bio predsjednik Savezne Vlade SR Jugoslavije, i zamijenio ga bivšim crnogorskim predsjednikom Momikom Bulatovićem, kojeg je Đukanović porazio 1997. godine (Karatnycky i dr, 1999). U prosincu Crna Gora optužila je jugoslavensko vodstvo da nameće nepoželjne ekonomske politike republici nakon što je savezni parlament, iz kojeg je Đukanovićeva stranka isključena u korist zastupnika vjernih Bulatoviću, usvojio ekonomski program za 1999. Jugoslovenska ekonomija nastavila je propadati zbog lošeg upravljanja i raširene korupcije (Karatnycky i dr, 1999). U zadnjoj godini Miloševićeve vladavine, izbio je rat na Kosovu koji je rezultirao s ulaskom NATO-a u rat te je kasnije NATO, de facto kontrolirao Kosovo i 78 dana bombardirao Srbiju. Milošević je prihvatio sporazum, prema kojem je kontrola nad pokrajinom prebačena na UN, dok je jugoslavenski suverenitet navodno ostao očuvan (Karatnycky i dr, 2000). Crnogorski predsjednik Đukanović i njegove pristaše otvoreno su razmatrali secesiju od SRJ-a. Crna Gora preuzela je neke funkcije kontrole granica iz Beograda i pokušala ostati izvan sukoba između

NATO-a i Miloševića, promijenili su valutu iz dinara u marke te nisu sudjelovali na federalnim izborima (Karatnycky i dr, 2000).

„5. listopada 2000. godine dogodila se posljednja od velikih istočnoeuropskih revolucija protiv komunizma u Beogradu, dok je masovni pokaz "snage naroda" doveo do svrgavanja režima Miloševića. Pobjedom srpske opozicije, politička i društvena atmosfera u Saveznoj Republici Jugoslaviji (SRJ) transformirala se. Svrgavanje režima Miloševića također je imalo važne učinke na regionalnu stabilnost, jer je nova vlast u Beogradu, predvođena predsjednikom SRJ Vojislavom Koštunicom, brzo počela normalizirati odnose s susjednim zemljama“ (Karatnycky i dr, 2001: 594).

Godine 2001. Crna Gora je htjela svoju neovisnost koja joj još nije bila dana zato što nisu prikupili dovoljno potpisa na referendumu (Karatnycky i dr, 2002).

Građani Jugoslavije mogu birati predstavnike, no izbori su bili nepravedni ili falsificirani. Mogu se organizirati stranke, no one su promatrane budnim okom vlade. Sloboda okupljanja bila je ograničena te se policija nekad znala umiješati u proteste. Vlada je kontrolirala medije i koristila ih kao način propagande. Savezno pravosuđe, na čelu s Ustavnim i Saveznim sudom, podređeno je Srbiji i popunjeno pristašama Miloševića. Što se tiče slobode vjeroispovijesti, muslimani su prognani dok su druge religije bile prihvaćene. Nakon Miloševićevog režima izbori su krenuli biti poštenu, manjine su mogle formirati svoje stranke i čitati novine na svom jeziku. Svi stanovnici imaju slobodu vjeroispovijesti i slobodu okupljanja. Savezno pravosuđe prolazi kroz promijene. SRJ je od svog osnutka bila „ne slobodna“ država. Politička prava su imala ocjenu 6 isto kao i građanske slobode. Nakon što je Milošević otišao s vlasti, status države promijenio se u djelomično slobodnu zemlju i imali su ocjenu 4 iz političkih prava i građanskih sloboda i kasnije je ta ocjena pala na 3.

SRBIJA

Dana 21. svibnja 2006. godine, Crna Gora održala je referendum na kojem je 55,4% glasača bilo za neovisnost. Prateći to, Srbija je objavila svoju neovisnost 5. lipnja 2006. godine, označavajući ponovno uspostavljanje Srbije kao neovisne države. Do 2003. Freedom House nije računao ocjenu demokratskog napretka u Srbiji. U tablici se nalaze podaci demokratskog napretka u Srbiji od 2003. do 2012. Ocjene se temelje na skali od 1 do 7, pri čemu 1 predstavlja

najviši nivo demokratskog napretka, a 7 najniži. Rezultat demokracije je prosjek ocjena za kategorije praćene u određenoj godini.

Tablica 1: Srbija u prijelaznom razdoblju

Nations in Transit Ratings and Averaged Scores										
	Yugoslavia	Serbia								
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Electoral Process	3.75	3.50	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25
Civil Society	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75	2.50	2.25	2.25
Independent Media	3.25	3.50	3.25	3.25	3.50	3.75	3.75	4.00	4.00	4.00
Governance*	4.25	4.00	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
National Democratic Governance	n/a	n/a	4.00	4.00	3.75	4.00	4.00	3.75	3.75	3.75
Local Democratic Governance	n/a	n/a	3.75	3.75	3.75	3.75	3.75	3.50	3.50	3.50
Judicial Framework and Independence	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25	4.50	4.50	4.50	4.50	4.50
Corruption	5.00	5.00	5.00	4.75	4.50	4.50	4.50	4.50	4.25	4.25
Democracy Score	3.88	3.83	3.75	3.71	3.68	3.79	3.79	3.71	3.64	3.64

Izvor: Freedom House: https://freedomhouse.org/sites/default/files/Serbia_final.pdf

Tablica prikazuje izvješće *Nations in Transit* koji koriste drugačiju metodologiju nego li *Freedom in the World*. *Nations in Transit* ocjenjuje demokraciju i osigurava numeričku ocjenu za svaku zemlju na temelju sedam pokazala. Tih sedam pokazala su: nacionalna demokratska uprava, izborni proces, civilno društvo, nezavisni mediji, lokalna demokratska uprava, pravosudni okvir i neovisnost te korupcija (Freedomhouse.org, 2024). Ocjene se temelje na ljestvici od 1 do 7, pri čemu 1 predstavlja najvišu, a 7 najnižu razinu demokracije. Na temelju rezultata demokracije, Freedom House svrstava svaku zemlju u jednu od sljedećih vrsta režima: konsolidirane demokracije (1,00 – 2,00), polukonsolidirane demokracije (2,01 – 3,00), prijelazni ili hibridni režimi (3,01 – 4,00), polukonsolidirani autoritarni režimi (4,01 – 5,00) i konsolidirani autoritarni režimi (5,01 – 7,00) (Freedomhouse.org, 2024).

Demokratski napredak u Srbiji napredovao je do 2012. za 0.12 bodova, no od 2012. do 2014. taj napredak nije išao na bolje nego je ostao isti. Rezultat Srbije pokazuje da je od 2004. do 2012. imala prijelazni ili hibridni režim.

<i>SLOBODA U SVIJETU - SRBIJA OD 2015. DO 2024. GODINE</i>										
GODINA	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BODOVI	55	76	76	73	67	66	64	62	60	57

CRNA GORA

Referendum o neovisnosti Crne Gore održan je 21. svibnja 2006. godine. Odobrilo ga je 55,5% glasača. Do 23. svibnja preliminarni rezultati referenduma bili su priznati od strane svih pet stalnih članica Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, što je sugeriralo široko međunarodno priznanje samostalnosti Crne Gore. Do 2004. Freedom House nije računao ocjenu demokratskog napretka u Crnoj Gori. U tablici se nalaze podaci demokratskog napretka u od 2004. do 2012. Ocjene se temelje na skali od 1 do 7, pri čemu 1 predstavlja najviši nivo demokratskog napretka, a 7 najniži.

Tablica 2: Crna Gora u prijelaznom razdoblju

Nations in Transit Ratings and Averaged Scores

	Montenegro									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Electoral Process	3.50	3.25	3.50	3.50	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25
Civil Society	2.75	2.50	3.00	3.00	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75
Independent Media	3.25	3.25	3.25	3.50	3.75	3.75	4.00	4.25	4.25	4.25
Governance*	4.00	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
National Democratic Governance	n/a	4.50	4.50	4.50	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25
Local Democratic Governance	n/a	3.50	3.50	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25
Judicial Framework and Independence	4.25	4.25	4.25	4.25	4.00	4.25	4.00	4.00	4.00	4.00
Corruption	5.25	5.25	5.25	5.50	5.25	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00
Democracy Score	3.83	3.79	3.89	3.93	3.79	3.79	3.79	3.82	3.82	3.82

Izvor: Freedom House:

<https://www.freedomhouse.org/sites/default/files/NIT13MontenegroFinal.pdf>

Od 2013. do 2014. jedino što se promijenilo jest da je izborni proces s 3.25 pao na 3.50. Broj bodova za civilno društvo, neovisnost medija, lokalno i nacionalno upravljanje, pravosudni okvir i nezavisnost te korupcija ostalo je isto. Rezultat demokracije je u 2014. godini iznosio 3.86, 0.04 bodova gore nego li 2013. godine te to Crnu Goru čini prijelaznim ili hibridnim režimom (Freedomhouse.org, 2014).

SLOBODA U SVIJETU - CRNA GORA OD 2015. DO 2024. GODINE										
GODINA	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BODOVI	52	56	69	67	65	62	63	67	67	69

HRVATSKA

Hrvatska je 1992. godine slavila prvu godišnjicu od kako je postala samostalna država. Od Jugoslavije se odvojila 25. lipnja 1991. kao i susjedna država Slovenija. Od kako se Hrvatska osamostalila, postala je „djelomično slobodna država“. S Domovinskim ratom koji se događao u to vrijeme, utjecaj UN-a i 1/3 teritorija pod srpskom opsadom, nije niti šokantno da Hrvatska nije mogla u potpunosti demokratizirati svoju vladu (McColm i dr, 1993). Jako predsjedništvo s jakim ustavnim ovlastima i represivne mjere omogućile su Franji Tuđmanu da postane apsolutni vođa što je kasnije dovelo do autoritarnog režima (McColm i dr, 1992). Postoji opozicija, no nedovoljno je jaka da zauzme mjesto Hrvatske demokratske zajednice (HDZ). Sudbena vlast kroz cijele 90-e nije u potpunosti odvojena od izvršne vlasti. Vlada se znala miješati u sudbene procese.

„Iako Hrvatska ima raznolik i živahan neovisan tisak, postojale su uporne optužbe da čvrsta kontrola predsjednika Tuđmana nad državno kontroliranim medijima, kao i nad televizijom i radijem, ograničava pristup i izloženost opozicijskim grupama, posebno tokom izborne kampanje. Glavna pritužba protiv Hrvatske televizije (HTV) bila je da se nepravedno fokusirala na HDZ“ (McColm i dr, 1992: 198).

1993. država je kontrolirala radio i televiziju te je tisak dobio represivne mjere. Država je bila u kontroli državnih medija, no privatni mediji poput Feral Tribune, Novi List i Globus nisu bili pod tim režimom. Postupanje s izbjeglicama ostalo je problematično pitanje (Karatnycky i dr, 1994). Zadnja godina vladavine predsjednika Tuđmana donijela je negativan trend u Hrvatskoj zbog korupcije, uznemiravanje tiska te zbog neuspjeha vraćanja izbjeglica u njihovu domovinu. Od 1992. do 1999. Hrvatska je imala ocjenu četiri iz „političkog prava“ i „građanske slobode“ (McColm i dr, 1999). U razdoblju 2000. do 2001., znači nakon smrti predsjednika Tuđmana, ocjene su se poboljšale.

„Ocjena političkih prava Hrvatske promijenjena je sa 4 na 2, ocjena građanskih sloboda sa 4 na 3, a njen status sa „djelomično slobodne“ na „potpuno slobodne“, zbog slobodnog i fer vođenja parlamentarnih i predsjedničkih izbora, napora da se državni mediji oslobode utjecaja vlade, i dokaza da novi lideri zemlje ispunjavaju obećanja ekonomske, političke i socijalne reforme“ (Karatnycky i dr, 2001: 165).

Hrvati su od 2000. godine mogli demokratski glasati na izborima te su parlamentarni i predsjednički izbori te godine prošli mirno i pošteno. Predsjednik Hrvatske postao je Stjepan Mesić, a premijer je bio Ivica Račan (SDP). Hrvatski Ustav garantira slobodu izražavanja pa je tako novo hrvatsko vodstvo maknulo Tuđmanove pristaše s HRT-a i dalo prostora kako bi neovisni mediji mogli uspjeti (Karatnycky i dr, 2002). 2001. godine ocjena građanskih sloboda Hrvatske poboljšali su se s tri na dva zbog unapređenja zaštite građanskih sloboda od strane vlade i njihovog zalaganja za važne, iako često nepopularne, ekonomske i socijalne reforme (Karatnycky i dr, 2002). Do 2003. Freedom House nije računao ocjenu demokratskog napretka u Hrvatskoj. U tablici se nalaze podaci demokratskog napretka u Hrvatskoj od 2003. do 2012. Ocjene se temelje na skali od 1 do 7, pri čemu 1 predstavlja najviši nivo demokratskog napretka, a 7 najniži. Rezultat demokracije je prosjek ocjena za kategorije praćene u određenoj godini.

Tablica 3: Hrvatska u prijelaznom razdoblju

Nations in Transit Ratings and Averaged Scores										
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Electoral Process	3.25	3.25	3.00	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25
Civil Society	3.00	3.00	3.00	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75	2.50	2.50
Independent Media	3.75	3.75	3.75	3.75	4.00	3.75	4.00	4.00	4.00	4.00
Governance*	3.75	3.75	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
National Democratic Governance	n/a	n/a	3.50	3.50	3.50	3.25	3.50	3.50	3.50	3.50
Local Democratic Governance	n/a	n/a	3.75	3.75	3.75	3.75	3.75	3.75	3.75	3.75
Judicial Framework and Independence	4.25	4.50	4.50	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25
Corruption	4.75	4.75	4.75	4.75	4.75	4.50	4.50	4.50	4.25	4.00
Democracy Score	3.79	3.83	3.75	3.71	3.75	3.64	3.71	3.71	3.64	3.61

Izvor: Freedom House: https://www.freedomhouse.org/sites/default/files/Croatia_final.pdf

Od 2012. do 2016. izborni proces je s 3.25 došao na 3.00. Civilno društvo je s 2.50 palo na 2.75, a neovisnost medija i lokalno demokratsko upravljanje ostali su na istim bodovima kao i 2012. Pravosudni okvir i nezavisnost je s 4.25 prešla na 4.5 (Freedomhouse.org, 2016). Korupcija u državi isto se povećala s 4.00 na 4.25. Finalno, rezultat demokracije 2012. iznosio

je 3.61, a rezultat 2016. iznosio je 3.68 što znači da se demokracija 'pogoršala' za 0.07 bodova. Rezultati prikazuju da je Hrvatska tada imala prijelazni ili hibridni režim (Freedomhouse.org, 2016).

SLOBODA U SVIJETU - HRVATSKA OD 2017. DO 2024. GODINE								
GODINA	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BODOVI	87	83	85	85	85	85	84	83

BOSNA I HERCEGOVINA

Bosna i Hercegovina je 1992. godine bila upletena u rat. Lokalnu srpsku policiju podržavao je ostatak bivše Jugoslavenske narodne armije (JNA) u njihovoj krvavoj kampanji „etničkog čišćenja“ na muslimanskim i hrvatskim područjima unutar države. Do kraja godine, Srbija je kontrolirala 75% teritorija. Muslimani su bili izolirani u više gradova, a stanovnici Sarajeva su pretrpjeli jednogodišnju opsadu koja ih je ostavila bez struje, hrane i medicinskih potrepština (McColm i dr, 1993). U veljači bio je održan referendum o samostalnosti gdje je 99% glasača izglasalo da se žele odvojiti od Jugoslavije, no srpsko stanovništvo bojkotiralo je glasanje.

„Tri glavne nacionalne grupe, koje su se sastale na pregovorima koje je posredovala Europska zajednica u Lisabonu, dogovorile su se priznati postojeće granice Bosne. Na sastanku su sudjelovali Radovan Karadžić, vođa bosanskih Srba, Mate Boban, predsjednik Hrvatske demokratske zajednice i Predsjednik Izetbegović, vođa Stranke demokratske akcije koji je izdao deklaraciju neovisnosti 3. ožujka“ (McColm i dr, 1993: 136).

SAD je u travnju priznao BiH kao samostalnu državu. Kako se rat nastavio, bilo je očito da su muslimani i njihovi hrvatski saveznici bili nadjačani od Srbije te je bosanska vlada zamolila UN da pošalju svoje mirovne snage. UN je poslao svoje mirovne snage koje su stavile trgovinski i oružani embargo te pokušali smiriti pokolj, no Srbija je nastavila napadati. Do kraja godine bilo je više od 22000 osoblja UN-a na području BiH koji su pomagali stanovnicima (McColm i dr, 1993). Srbija je iduće godine nastavila s etničkim čišćenjem i napala Srebrenicu i Konjević Polje. „Srbi su granatirali Srebrenicu, otvoreno prkoseći rezoluciji Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda“ (Karatnycky i dr, 1994: 158). Hrvatska i Srbija predložile su plan za podjelu Bosne na tri etničke države s federativnim ili konfederalnim ustavom i Europska komisija nagovarala je predsjednika Izetbegovića da prihvati plan. Prvo je odbio plan i tražio

političku i vojnu podršku SAD-a kako bi se očuvala cjelovitost Bosne, no par dana kasnije prihvatio je plan podjele. No, Izetbegović odbio je daljnje pregovore dok se Srbi ne povuku s dva strateški važna brda izvan Sarajeva (Karatnycky i dr, 1994).

„Kada su pregovori nastavljeni, sve strane su se "u načelu" složile demilitarizirati i staviti Sarajevo pod privremenu kontrolu Ujedinjenih naroda. Ključna točka sukoba i dalje je bila ratna karta koja definira buduće granice. Karta je zahtijevala da Srbi i Hrvati vrate osvojena područja, dok su muslimani trebali ustupiti zemlju na kojoj su bili većina prije rata“ (Karatnycky i dr, 1994: 159).

Pregovori nisu bili realizirani u 1994. pošto su bosansko-srpske snage ponovno krenule granatirati Sarajevo. NATO je dao rok bosansko-srpskim snagama da povuku teško naoružanje dalje od grada ili će riskirati zračne udare. Srbi su napali i UN-ovu 'sigurnu luku' Goradže te dobili NATO-ov ultimatum koji su poslušali i povukli svoje snage, ali ne prije intenzivnog granatiranja i pješćkih napada (Karatnycky i dr, 1995). Kontaktna grupa predložila je više mirovnih sporazuma, no niti jedan nije zaživio zbog Srbije koja se protivila pa su se mjere za nju postrojile. „12. kolovoza predsjednik Bill Clinton postavio je rok do 15. listopada za bosanske Srbe da prihvate plan Kontaktne grupe ili će SAD potaknuti Vijeće sigurnosti UN-a da ukine embargu na oružje Bosni“ (Karatnycky i dr, 1995: 148). Milošević je prihvatio mirovni plan pa je UN ublažio sankcije za SRJ na 100 dana, no bosanski Srbi ponovno su krenuli granatirati Sarajevo. Predsjednik Izetbegović zamolio je UN i NATO za hitnu akciju kako bi zaustavili srpsku ofenzivu te su NATO-ovi zrakoplovi izveli snažan bombarderski napad protiv raketnih položaja na teritoriju pod kontrolom Srba u Hrvatskoj, što nije značajno zaustavilo srpsku ofenzivu. Krajem godine, bosanski Srbi ponudili su četveromjesečno primirje u Bosni i pristali otvoriti pregovore o modificiranju istog plana koji su ranije odbili nekoliko puta (Karatnycky i dr, 1995). Tek u listopadu 1995. Srbi su pristali na primirje pa su se tako 1. studenog u Daytonu, Ohio održali pregovori koji će ostati zapamćeni kao Daytonski sporazum.

„Daytonski sporazum uključivao je ujedinjeno Sarajevo, međunarodno nadzirane izbore, ustav koji predviđa labavu federativnu državu s poluautonomnim teritorijima muslimana i Hrvata (51 posto) te Srba (49 posto), rotirajuću predsjedničku poziciju i raspodjelu funkcija prema nacionalnosti, razoružanje pod nadzorom UN-a te uvođenje 60.000 vojnika IFOR-a“ (Karatnycky i dr, 1996: 151).

Implementacija odredbi za izgradnju nacije pokazalo se teškom. Tenzije između muslimana, Hrvata i Srba nastavile su se, a povratak izbjeglica kući bio je popraćen nasiljem. U rujnu 1996. održani su izbori na kojima su Izetbegović, Krajisnik i Zubak izabrani u tročlano predsjedništvo. Izetbegović, koji je dobio najviše glasova, postao je predsjedavajući predsjedništva (Karatnycky i dr, 1997). „U utrci za 28 članova Federacije u Zastupničkom domu Bosne i Hercegovine, Stranka demokratske akcije (SDA) osvojila je 16 mjesta; Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) 8 mjesta; Stranka za Bosnu i Hercegovinu 2 mjesta; te Združena lista (zajednička lista koja okuplja pet višenacionalnih stranaka) 2 mjesta“ (Karatnycky i dr, 1997: 160). Iduća godina pokazala je neučinkovitost nacionalne vlade. Bosanski parlament donio je svoj prvi zakon koji je trebao stvoriti centralnu banku, zajedničku valutu, carinsku uniju i zajedničke vanjske tarife, no odredbe nisu bile provedene do kraja godine pa su zapadne vlade zaprijetile da će uvesti rok za donošenje zakona o privatizaciji, državljanstvu, pravima na imovinu, zajedničkoj nacionalnoj zastavi te propisima o putovnicama i registraciji automobila (Karatnycky i dr, 1998). U studenom 1997. održali su se lokalni izbori gdje su nacionalističke stranke SDA, HDZ i SDS pobijedile. Između BiH i Republike Srpske još je bilo tenzija, no ništa nije eskaliralo. Nacionalna vlada nastavila je sporadično raditi te je implementirala određene odredbe, no povratak izbjeglica nije se dogodio. Ekonomski se BiH udvostručila, no korupcija je ostala (Karatnycky i dr, 1999). U narednih tri godine - situacija u BiH se primirila, no u ožujku 2001., nezadovoljstvo bosanskih Hrvata s postdaytonskim međunarodnim politikama Federaciji doseglo je vrhunac kada je Hrvatski narodni sabor, objavio da hrvatski dužnosnici povlače svoje predstavnike iz državnih i federalnih institucija i uspostavljaju "samoupravu" Hrvata. To nije zaživjelo pošto su međunarodni dužnosnici odmah maknuli hrvatskog člana iz kolektivnog državnog predsjedništva (Karatnycky i dr, 2001). S ratom koji se dešavao, Bosna i Hercegovina bila je „ne slobodna“ zemlja. Bosanska vlada nije imala potpunu moć nad teritorijem, ljudska prava stalno su se kršila (deportacija, smrt, seksualno zlostavljanje, tortura itd.), većina novina prestalo je izlaziti do 1993. godine. Kretanje unutar i izvan zemlje bilo je limitirano zbog rata isto kao i sloboda okupljanja, a džamije i crkve namjerno su se napadale tijekom rata. Nakon Daytonskog sporazuma, BiH postala je „djelomično slobodna“ država. Građani demokratski mogu glasati za koga žele i izbori su slobodni i pravedni, mediji su se krenuli privatizirati, no ovisi o donacijama te imaju manjak novinarske profesionalnosti. Sloboda vjeroispovijesti je omogućena, no religijska

netolerantnost je još uvijek aktivna. Sloboda okupljanja i sloboda kretanja omogućena je. Sudbena vlast je pod kontrolom nacionalističkih stranaka. Na početku rata, BiH je imala ocjenu 6 iz političkih prava i društvenih sloboda, no te ocjene smanjile su se na 5 nakon Daytonskog sporazuma. U 2002. godini, BiH imala je ocjenu 5 iz političkih prava i 4 iz društvenih sloboda.

Tablica 4: Bosna i Hercegovina u prijelaznom razdoblju

Nations in Transit Ratings and Averaged Scores										
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Electoral Process	3.75	3.50	3.25	3.00	3.00	3.00	3.00	3.25	3.25	3.25
Civil Society	4.00	3.75	3.75	3.75	3.50	3.50	3.50	3.50	3.50	3.50
Independent Media	4.25	4.25	4.00	4.00	4.00	4.25	4.50	4.50	4.75	4.75
Governance*	5.25	5.00	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
National Democratic Governance	n/a	n/a	4.75	4.75	4.75	5.00	5.00	5.25	5.25	5.50
Local Democratic Governance	n/a	n/a	4.75	4.75	4.75	4.75	4.75	4.75	4.75	4.75
Judicial Framework and Independence	5.00	4.50	4.25	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.25	4.25
Corruption	5.00	4.75	4.50	4.25	4.25	4.25	4.50	4.50	4.50	4.50
Democracy Score	4.54	4.29	4.18	4.07	4.04	4.11	4.18	4.25	4.32	4.36

Izvor: Freedom House:

https://freedomhouse.org/sites/default/files/5.%20NIT14_BiH_final.pdf

Izborni procesi, civilno društvo i nezavisnost medija ima isti broj bodova u 2012. i 2014. Nacionalno demokratsko upravljanje palo je s 5.50 na 5.75 dok je lokalno demokratsko upravljanje ostalo na istoj ocjeni. Pravosudni okvir i nezavisnost iznosi istu ocjenu, no ocjena za korupciju narasla je za 0.25 bodova u 2014. godini. Sveukupna ocjena demokracije pala je s 4.36 na 4.43. Bosna i Hercegovina imala je polukonsolidirani režim (Freedomhouse.org, 2014).

SLOBODA U SVIJETU - BOSNA I HERCEGOVINA OD 2015. DO 2024. GODINE										
GODINA	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BODOVI	42	42	55	55	53	53	53	53	52	51

SLOVENIJA

Slovenija je neovisnost od Jugoslavije proglasila 25. lipnja 1991. isto kada i Hrvatska. Od svog osamostaljenja, Slovenija je bila „slobodna“ država. Predsjednik Slovenije bio je Milan Kučan, član Stranke za demokratsku obnovu (LCS-PDR), a premijer je bio Janez Drnovšek iz Liberalne demokratske stranke (LDS) (McColm i dr, 1993). Glavni problem s kojim se Slovenija suočila nakon osamostaljenja bio je pad industrije i veliki broj nezaposlenih, no to se do 1994. godine promijenilo te je njihov BDP iznosio 6,100 dolara. 1994. godine Slovenija se pridružila Partnerstvu za mir NATO-a, koje je ublažilo neke sigurnosne zabrinutosti zbog rata u susjednoj državi. Te godine Slovenija se također fokusirala da privuče strane investitore i da prošire privatizaciju. (Karatnycky i dr, 1994). Iduće godine digao im se BDP na 7000 dolara te su postali jedna od najnaprednijih država Istočne Europe. Slovenija se već 1995. pokušala pridružiti Europskoj uniji, no zbog tenzija s Italijom zbog teritorija Istre ulazak u EU se nije ostvario (Karatnycky i dr, 1995). Slovenija 1997. ponovno pokušava ući u EU te vlada pokušava uskladiti svoje zakonodavstvo s europskim. „Dnevni red je obuhvaćao novo zakonodavstvo o bankarskom sektoru, kodekse o preuzimanju i privatizaciju, novi zakon o vlasništvu imovine te zakone o privatizaciji komunalnih usluga uključujući telekomunikacije“ (Karatnycky i dr, 1998: 466). Iduće godine država je implementirala potrebne reforme da postane članica EU-a, a njezin ulazak u EU dogodio se 23. ožujka 2003. godine. Od osamostaljenja, Slovenija je „slobodna“ država koja je imala poštene i demokratske izbore, sudbena vlast je neovisna od ostalih vlasti, garantirana i poštivana je sloboda okupljanja te su prava manjina osigurane zakonom. Što se tiče medija, država kontrolira većinu radija i televizijskih programa, a mnogo je novina povezano s političkim strankama (Karatnycky i dr, 1997). Krajem 90-ih Ustav jamči slobodu izražavanja i tiska, ali slovenski Građanski zakonik zabranjuje vrijeđanje dužnosnika. Mediji su se krenuli privatizirati te su nudili raznovrsnost mišljenja i komentara (Karatnycky i dr, 1999). Prvu godinu od osamostaljenja, znači 1992., Slovenija je imala ocjenu 2 za politička prava i 2 za građanske slobode. 1993. ocjena za politička prava smanjila se na 1 te se taj rezultat nije promijenio u 2000-ima. Tablica ispod prikazuje demokratski napredak Slovenije od 2003. do 2012. Ocjene se temelje na skali od 1 do 7, pri čemu 1 predstavlja najviši nivo demokratskog napretka, a 7 najniži.

Tablica 5: Slovenija u prijelaznom razdoblju

Nations in Transit Ratings and Averaged Scores										
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Electoral Process	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50
Civil Society	1.50	1.50	1.75	1.75	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00
Independent Media	1.75	1.75	1.50	1.75	2.00	2.25	2.25	2.25	2.25	2.25
Governance*	2.25	2.00	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
National Democratic Governance	n/a	n/a	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00
Local Democratic Governance	n/a	n/a	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50
Judicial Framework and Independence	1.75	1.75	1.50	1.50	1.50	1.50	1.75	1.75	1.75	1.75
Corruption	2.00	2.00	2.00	2.25	2.25	2.25	2.50	2.50	2.50	2.25
Democracy Score	1.79	1.75	1.68	1.75	1.82	1.86	1.93	1.93	1.93	1.89

Izvor: Freedom House: https://freedomhouse.org/sites/default/files/Slovenia_final.pdf

U 2012. izborni proces u Sloveniji iznosio je 1.50 te je taj rezultat ostao isti kao u 2016. Civilno društvo također je ostalo isto, no ocjena slobode medija, koja je 2012. bila 2.25 podigla se na 2.50 bodova. Nacionalno i lokalno demokratsko upravljanje ima iste rezultate u 2012. i 2016 (Freedomhouse.org, 2016). Dvije stavke koje su se pogoršale je pravosudni okvir i nezavisnost koji je s 1.75 prešao na 2.00 u 2016. te je korupcija narasla s 2.25 na 2.50 u 2016. Rezultat demokracije u 2012. iznosio je 1.89, a 2016. iznosio je 2.00 što znači da je demokracija 'pala' za 0.11 bodova. Rezultati prikazuju da je Slovenija imala konsolidiranu demokraciju u prijelaznome razdoblju (Freedomhouse.org, 2016).

SLOBODA U SVIJETU - SLOVENIJA OD 2017. DO 2024. GODINE								
GODINA	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BODOVI	92	93	94	94	95	90	95	96

MAKEDONIJA

Makedonija je svoju neovisnost izglasala na referendumu 8. rujna 1991. godine. Kiro Gligorov iz Socijaldemokratskog saveza imenovan je predsjednikom zemlje, a Nikola Kljusev imenovan je premijerom (McColm i dr, 1993).

„Ubrzo nakon što je republika proglasila svoju neovisnost, Grčka je izjavila da neće priznati Makedoniju dok republika ne ukloni riječ "Makedonija" (također i regija u sjevernoj Grčkoj) iz svog službenog imena. Grčka je tada nametnula ekonomski embargo na Makedoniju i uvjerila Europsku zajednicu (EZ) i Sjedinjene Američke Države da uskrate formalno priznanje. Prva zemlja koja je priznala makedonsku neovisnost bila je Bugarska, a zatim Turska“ (McColm i dr, 1993: 348).

Vlada Nikole Kljuseva raspala se nakon godinu dana te ju je zamijenila trostranačka koalicija Socijaldemokratskog saveza Makedonije (SDSM), centrističke Reformističke snage-Liberalne stranke (RS-LS) i Partije za demokratski prosperitet-Nacionalne demokratske stranke (PDP-NDS). Osim prisutnih tenzija između vlade i albanske manjine, Makedonija se mučila s padom u ekonomiji zbog raspada Jugoslavije i rata u Bosni i Hercegovini (Karatnycky i dr, 1994). SAD je priznao neovisnost Makedonije 1994. što je naljutilo Grčku koja je prekinula diplomatske odnose s vladom u Skopju, nametnula trgovinski embargo i zabranila luku Solun za korištenje. 1995. godine Makedonija se nastavila boriti s albanskom manjinom koja je prijetila da će izaći iz parlamenta te s padom ekonomije. Oko 40% Makedonaca bilo je nezaposleno ili na prisilnom dopustu iz zatvorenih tvornica (Karatnycky i dr, 1995). 1995. atentatska bomba teško je ozlijedila predsjednika Kira Gligorova koji je i 1994. ponovno bio izabran za predsjednika. Etničke tenzije eskalirale su kada je rektor albanskog sveučilišta bio uhapšen zbog demonstracija te je vlada uzela sveučilište koje je u potpunosti bilo privatno financirano od Albanaca. Problemi u ekonomiji nastavljaju se zbog grčkog embarga i embarga koji je UN postavio. Makedonija je potpisala sporazume o suradnji s Europskom unijom i NATO-om (Karatnycky i dr, 1996).

„Grčko-makedonski pregovori nastavili su se u jesen oko službenog imena Makedonije i povezanih pitanja. Godine 1995., nakon posredovanja SAD-a, Grčka je ukinula 19-mjesečni trgovinski embargo nametnut kada je Makedonija preuzela ime jedne grčke regije i koristila cijljeni grčki simbol – 16-kraku zvijezdu – na svojoj zastavi. U travnju su Makedonija i Jugoslavija potpisale sporazum o međusobnom priznanju“ (Karatnycky i dr, 1997: 343).

Makedonija je doživjela svoje najozbiljnije izbijanje etničkog nasilja 1997. nakon što su specijalne antiterorističke snage uklonile albanske zastave s gradskih vijećnica u Gostivaru i Tetovu. Prije nasilja bili su protesti, prvi je bio studentski protest koji je htio ukinuti zakon koji

je dopuštao nastavu na albanskom jeziku na učiteljskom fakultetu, a drugi protest bio je vezan za hapšenje rektora (Karatnycky i dr, 1998). Borba s ekonomijom nastavlja se, nezaposlenost je ostala visoka, privatizacija velikih poduzeća zaostajala je, porezi nisu bili naplaćeni, a životni standardi su padali. 1998. po prvi put u parlament ulazi koalicija stranaka koje su centar desno (Karatnycky i dr, 1999). Makedonija je 1999. godine proživjela je najdramatičniju godinu od osamostaljenja. „Otac države“, Kiro Gligorov, koji je Makedoniju držao dalje od rata, odstupio je od svoje pozicije. Najveći unutarnji problem Makedonije odnos je između Makedonaca i Albanaca (Karatnycky i dr, 2000). „Makedonija se također suočava s teškim vanjskim problemima. Jugoslavija ima neriješena pitanja granica s njom, a Bugarska poriče postojanje zasebnog makedonskog jezika, tvrdeći da je makedonski samo dijalekt bugarskog jezika (Karatnycky i dr, 2000: 311). Nakon godina mučenja, Makedonija je napokon napravila progres, no to je palo u vodu kada je krenuo rat na Kosovu. Priljev 260000 kosovskih Albanaca napravilo je ozbiljan pritisak na infrastrukturu, resurse i ekonomiju koja je napokon krenula rasti. Nakon konflikta na Kosovu nezaposlenost u Makedoniji došla je do 50% (Karatnycky i dr, 2000). Odnos između Makedonaca i Albanaca pogoršao se te je 2001. konflikt prešao u otvoreni rat. Nacionalna oslobodilačka vojska (NLA), sastavljena od lokalnih Albanaca s iskustvom iz rata u Kosovu 1999. godine, započela je oružani ustanak protiv makedonske vlade. Rat je završio iste godine (Karatnycky i dr, 2002). Sudbena vlast nije bila slobodna od utjecaja politike i vlade 90-ih, no sada generalno je. Makedonci mogu slobodno birati svoje kandidate, no izbori 1994. godine bili su namješteni i nepravilni. Mediji su kontrolirani od strane vlade sve do 2000-te. Sloboda okupljanja bila je ograničena u jednom trenu zbog albanskih sukoba, no sada nema nikakvih restrikcija. U Makedoniji postoje tri religije i građani mogu uživati u potpunoj slobodi vjere. Makedonija varira između ocjene 3 i 4 iz političkih prava i iz građanskih sloboda, makar iz građanskih sloboda generalno imaju ocjenu 3. Sveukupni status države jest da je „djelomično slobodna“.

Tablica 6: Sjeverna Makedonija u prijelaznom razdoblju

Nations in Transit Ratings and Averaged Scores

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Electoral Process	3.50	3.50	3.00	3.25	3.25	3.25	3.50	3.25	3.25	3.25
Civil Society	3.75	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25
Independent Media	4.00	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25	4.50	4.75
Governance*	4.50	4.00	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
National Democratic Governance	n/a	n/a	4.00	3.75	3.75	4.00	4.00	4.00	4.00	4.25
Local Democratic Governance	n/a	n/a	4.00	3.75	3.75	3.75	3.75	3.75	3.75	3.75
Judicial Framework and Independence	4.50	4.00	3.75	3.75	3.75	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00
Corruption	5.50	5.00	5.00	4.75	4.75	4.50	4.25	4.00	4.00	4.00
Democracy Score	4.29	4.00	3.89	3.82	3.82	3.86	3.86	3.79	3.82	3.89

Izvor: Freedom House:

https://freedomhouse.org/sites/default/files/NIT2012Macedonia_final.pdf

Izborni proces u 2012. u Makedoniji iznosio je 3.25, ta brojka ostala je ista i u 2014. Dvije godine razlike, a rezultat za civilno društvo jednak je. Nacionalno i lokalno demokratsko upravljanje ima iste rezultate u 2012. i 2014 (Freedomhouse.org, 2014). Samostalnost medija je u 2014. iznosilo 5.00, 0.25 bodova više nego li dvije godine ranije. Pravosudni okvir i nezavisnost te korupcija su se pogoršali u 2014. S 4.00 obje stavke su se povisile na 4.25 što je utjecalo na finalnu ocjenu demokracije. Naime, demokracija u Makedoniji je 2012. bila naprednija s ocjenom od 3.89. Nažalost, ta ocjena se pogoršala na 4.00 u 2014. Sjeverna Makedonija ima prijelazni ili hibridni režim (Freedomhouse.org, 2014).

SLOBODA U SVIJETU - SJ. MAKEDONIJA OD 2015. DO 2024. GODINE

GODINA	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BODOVI	49	45	57	58	59	63	66	67	68	67

ZAKLJUČAK

Sve su države prošle kroz teško razdoblje nakon raspada SFRJ-a. Pad ekonomija, velika stopa nezaposlenih, spor proces privatizacije i sukobi sa Saveznom Republikom Jugoslavijom obilježili su 1990-e godine. Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Kosovo najviše su bili pogođeni sukobom sa SRJ-om. Domovinski rat u Hrvatskoj krenuo je balvan revolucijom 17. kolovoza 1990., a završio je 4.8. 1995. akcijom Oluja koja je oslobodila preostala okupirana područja. Bosna i Hercegovina najviše su bile pogođeni ratom koji je bio obilježen etničkim čišćenjem. Uz to, Sarajevo je često bilo granatirano, srpske snage napadale su „sigurne zone“ UN-a, a Zapadne snage nisu znale kako pomoći. Rat u Bosni završio je potpisivanjem Daytonskog ugovora i tada je BiH trebala stati na noge nakon raspada ekonomije i teškog rata koji se događao na njezinim prostorima. SRJ sastojala se od Srbije i Crne Gore, a predsjednik države bio je Slobodan Milošević koji je potencirao oružane sukobe na ostale države. Jedina država koja nije imala sukob sa Srbijom bila je Sjeverna Makedonija koja je imala i više nego dovoljno unutarnjih problema. Sjeverna Makedonija imala je ogroman problem s ekonomijom nakon što je postala samostalna zbog trgovinskog embarga koji joj je Grčka postavila. Uz to, imali su problema s Albancima koji je eskalirao kada su kosovarski Albanci pobjegli za vrijeme rata na Kosovu. Rat na Kosovu također je pokrenuo Milošević koji smatra da Kosovo pripada Srbiji i da nije autonomna pokrajina. Slovenija je država koja je „najbolje“ prošla. Nakon što su Slovenci proglasili neovisnost, imali su sukob sa Srbijom tjedan dana i Srbija ih je pustila na miru. Nakon toga, Slovenci su krenuli dizati svoju ekonomiju, pokušali ući u Europsku uniju i napredovali k zapadnim standardima. Zbog toga nije niti čudno da je Slovenija odmah poslije samostalnosti bila „slobodna“ država te da ima najjaču demokraciju od svih država bivše Jugoslavije.

<i>SLOBODA U SVIJETU - DRŽAVE BIVŠE JUGOSLAVIJE</i>						
DRŽAVE	SLOVENIJA	HRVATSKA	CRNA GORA	SJEVERNA MAKEDONIJA	SRBIJA	BiH
BODOVI	92	83	67	67	57	51

LITERATURA

McColm, Bruce R i dr. (1993) *Freedom in the World 1992. - 1993*. New York: Freedom House.

Karatnycky, Adrian i dr. (1994) *Freedom in the World 1993. – 1994*. New York: Freedom House.

Karatnycky, Adrian i dr. (1995) *Freedom in the World 1994. – 1995*. New York: Freedom House.

Karatnycky, Adrian i dr. (1996) *Freedom in the World 1995. – 1996*. New York: Freedom House.

Karatnycky, Adrian i dr. (1997) *Freedom in the World 1996. – 1997*. New York: Freedom House.

Karatnycky, Adrian i dr. (1998) *Freedom in the World 1997. – 1998*. New York: Freedom House.

Karatnycky, Adrian i dr. (1999) *Freedom in the World 1998. – 1999*. New York: Freedom House.

Karatnycky, Adrian i dr. (2000) *Freedom in the World 1999. – 2000*. New York: Freedom House.

Karatnycky, Adrian i dr. (2001) *Freedom in the World 2000. – 2001*. New York: Freedom House.

Karatnycky, Adrian i dr. (2002) *Freedom in the World 2001. – 2002*. New York: Freedom House.

Freedom House (2024) About Us. <https://freedomhouse.org/about-us> Pristupljeno: 11. lipnja 2024.

Freedom House (2024) Freedom in the World – Serbia Country Report. <https://freedomhouse.org/country/serbia/freedom-world/2024> Pristupljeno: 15. lipnja 2024.

Freedom House (2024) Freedom in the World – Montenegro Country Report. <https://freedomhouse.org/country/montenegro/freedom-world/2024> Pristupljeno: 15. lipnja 2024.

Freedom House (2024) Freedom in the World – Croatia Country Report. <https://freedomhouse.org/country/croatia/freedom-world/2024> Pristupljeno: 12. lipnja 2024.

Freedom House (2024) Freedom in the World – Slovenia Country Report. <https://freedomhouse.org/country/slovenia/freedom-world/2024> Pristupljeno: 12. lipnja 2024.

Freedom House (2024) Freedom in the World – Bosnia and Hercegovina Country Report. <https://freedomhouse.org/country/bosnia-and-herzegovina/freedom-world/2024> Pristupljeno: 16. lipnja 2024.

Freedom House (2024) Freedom in the World – North Macedonia Country Report. <https://freedomhouse.org/country/north-macedonia/freedom-world/2024> Pristupljeno: 13. lipnja 2024.

Freedom House (2024) Freedom in the World – Kosovo Country Report. <https://freedomhouse.org/country/kosovo/freedom-world/2024> Pristupljeno: 14. lipnja 2024.

Freedom House (2024) Nations in Transit Methodology <https://freedomhouse.org/reports/nations-transit/nations-transit-methodology> Pristupljeno: 20. kolovoza 2024.